

Рей Дуглас Бредбері
451° ЗА ФАРЕНГЕЙТОМ
(Переклад: Євген Крижевич)

Донові Конгдону із вдячністю

451° за Фаренгейтом — температура, при якій загоряється папір.
Якщо тобі дадуть лінійований папір, пиши впоперек.

Хуан Рамон Хіменес

Частина перша ТАК ПРИЄМНО БУЛО...

Так приємно було дивитись, як вогонь поглинає речі, як вони чорніють і змінюються. В кулаках— мідний наконечник брандспойта; величезний пітон випльовує отруйний гас; кров бухкає у скронях, а руки, що перетворюють на попіл подерті сторінки історії, здаються руками дивовижного музики, який диригує симфонію полум'я й горіння. Символічний шолом з цифрою 451 низько насунений на чоло; очі палають жовтогарячим вогнем від думки, що буде далі. Він натискає на запальник— і будинок ніби підстрибує в жадібному полум'ї, що забарвлює вечірнє небо в червоне, жовте й чорне. Він сягисто ступає крізь рій вогненно-червоних світляків. Йому нестерпно хочеться, як колись, у дитинстві,

встромити в вогонь паличку з льодяником саме тоді, коли книжки, змахуючи, наче голуби, крилами-сторінками, вмирають на ганку й налужку перед будинком, злітають іскристими вихорами, і чорний відкіптяви вітер відносить їх геть. На обличчі Монтега застигла посмішка-гримаса, яка з'являється на губах людини, коли її раптом обпалить вогнем, і вона рвучко відсахнеться від його пекучого доторку.

Він знав, що, повернувшись у пожежне депо, він, *менестрель* вогню, глянувши в дзеркало, дружньо підморгне своєму обпаленому,

вимазаному сажею обличчю. А згодом у темряві, вже засинаючи, він усе ще відчуватиме на губах застиглу судорожну посмішку.

Він старанно витер і повісив на цвях свій чорний лискучий шолом, дбайливо повісив поряд брезентову куртку, з насолодою помився піддушем, потім, заклавши руки в кишені та насвистуючи, перетнув майданчик верхнього поверху пожежної станції й ковзнув у люк. В останню секунду, коли, здавалося, він розіб'ється, Монтег висмикнув руки з кишень і охопив мідну жердину, яка зі скрипом

зупинилась, ледь його ноги торкнулися цементної підлоги першого поверху. (...)

Дорогою додому Монтег знайомиться з новою сусідкою.

По тротуару, осяяному місячним світлом, вітер гнав осінні листя, і здавалося, ніби дівчина, яка йшла назустріч, не ступає, а пливе в повітрі, бо її підганяє вітер і листя. Ледь нахиливши голову, вона дивилась, як її черевички чіпляють рухливе листя. На її тонкому, матово-білому обличчі застиг вираз лагідної, невситимої цікавості й ледь помітного подиву. Темні очі так пильно вдивлялись у світ, що навряд чи вона пропустила б навіть найменший лорух. Біла сукня на ній шелестіла. Монтегові здавалося, ніби він чує, як рухаються її руки в такт ході, і навіть невловиме відлуння — світлий трепет її обличчя, коли, підвівши голову, вона побачила чоловіка, який стояв за кілька кроків посеред тротуару. З дерев над ними з шурхотом падав сухий листяний дощ. Дівчина зупинилась і, здавалося, хотіла позадкувати, але натомість глянула на Монтега темними, сяйливими, жвавими очима, так ніби він сказав їй щось надзвичайно приємне. Але він лише привітався. Помітивши, що дівчина зачудовано дивиться на *саламандру* на його рукаві й на диск із *феніксом* на грудях, він проказав:

— Ви, певне, наша нова сусідка?

— А ви, мабуть... — вона відвела очі від емблем його професії, — пожежник? — її голос завмер.

— Як дивно ви це сказали...

— Я... я здогадалася б навіть із заплющеними очима.

— Що, запах гасу? Моя дружина завжди на це скаржиться, — засміявся він. — Його ніколи не можна цілком позбутися.

— Атож, не можна, — мовила вона з якимось острахом.

Монтегові здалося, ніби вона кружляє навколо нього, обертає його на всі боки, легенько стрясає, вивертає кишені, хоч вона й не зрушила з місця.

— Гас, — проказав він, уриваючи задовгу мовчанку, — мені пахне, як парфуми.

— Справді?

— Атож. Чом би й ні? Дівчина трохи подумала.

— Не знаю, — сказала вона, тоді озирнулась на тротуар, що вів до їхніх будинків. — Можна, я піду з вами? Мене звуть Кларіс Маклелен.

— Кларіс. А я — Гай Монтег. Ходімо. А чому ви так пізно блукаєте отут? Скільки вам років?

Теплої, але свіжої ночі вони йшли срібним від місячного сяйва тротуаром, і Монтегові здавалося, ніби в повітрі повівало тонким ароматом абрикосів і полуниць; він озирнувся і зрозумів, що це

неможливо о такій порі року.

Була тільки дівчина, яка йшла поруч, у місячному світлі її обличчя сяяло, мов сніг. Монтег знав — вона зараз обмірковує, як краще відповісти на його запитання.

— Так-от, — промовила дівчина, — мені сімнадцять і я божевільна. Мій дядько запевняє, що це в такому віці неминуче. Коли питають, скільки тобі років, каже він, відповідай, що сімнадцять і що ти схибнута. Вночі добре гуляти, правда ж? Я люблю вдихати запах речей, бачити їх, а інколи отак блукаю цілу ніч аж до схід сонця.

Знову запала мовчанка; нарешті Кларіс замислено сказала:

— Знаєте, я вас анітрохи не боюся.

— А чого мене боятися? — здивувався він.

— Багато хто боїться вас. Я маю на увазі, боїться пожежників. Але ж ви, зрештою, людина як людина...

У її очах, наче в двох блискучих краплинах прозорої води, він побачив своє відображення, темне й крихітне, але точне до дрібниць... (...)

Раптом Кларіс Маклелен сказала:

— Можна щось запитати? Чи давно ви працюєте пожежником?

— Відтоді, як мені виповнилось двадцять, тобто вже десять років.

— А ви коли-небудь читаете книжки, які палите? Він засміявся.

— Це протизаконно!

— Авжеж, авжеж...

— Це непогана робота. В понеділок палити книжки Едни Міллей, в середу — Уїтмена, в п'ятницю — Фолкнера, перетворювати їх на попіл, а потім спалювати навіть попіл. Отакий наш професійний девіз.

Вони пройшли ще трохи. Раптом Кларіс запитала:

— А чи правда, що колись пожежники гасили пожежі, а не розпалювали їх?

— Ні. Будинки завжди були вогнетривкі, запевняю вас.

— Дивно. Я чула, ніби колись горіли будинки, а пожежники існували для того, щоб гасити вогонь.

Він засміявся.

(...)

— Хочете змінити тему?

— Мені іноді здається, що водії тих автомобілів не знають, що таке трава чи квіти, адже вони бачать їх тільки на великій швидкості, — сказала дівчина. — Покажіть їм зелену пляму, й вони скажуть: ага,

це трава. Рожева пляма? Розарій! Білі плями — будинки, брунатні — корови.

Одного разу мій дядько спробував їхати по шосе повільно — сорок миль на годину. То його на два дні посадили до в'язниці. Смішно, правда ж? І водночас сумно.

' — Ви надто багато думаєте, — мовив Гай зніяковіло.

— Я рідко коли дивлюсь телевізійні передачі, не ходжу на автомобільні гонки й не буваю в парках розваг. Певне, тому в мене досить часу для всяких безглузвих думок. Ви бачили за містом рекламні щити завдовжки двісті футів? А ви знаєте, що колись вони були завдовжки двадцять футів? Тепер же автомобілі мчать так швидко, що реклами довелося подовжити, а то їх ніхто не зміг би прочитати.

— Ні, я цього не знав! — Монтег коротко засміявся.

— А я знаю ще щось, чого ви, мабуть, не знаєте. Вранці на траві лежить роса.

Він намагався пригадати, чи чув колись про це, і раптом розсердився.

— А коли подивитися туди, — вона кивнула на небо, — то можна побачити маленького чоловічка на місяці.

Але він не знати вже коли дивився на небо.

Далі вони йшли мовчки; вона замріялась, а він, відчуваючи досаду й ніяковість, докірливо поглядав на неї.

Вони підійшли до її будинку — всі вікна в ньому світилися.

— Що тут таке? — Монтегові не часто доводилося бачити стільки світла в житловому приміщенні.

— Нічого, просто мама, тато й дядько сидять разом і розмовляють. Зараз таке рідко зустрінеш, так само, як і пішохода. Не пригадую, чи я казала, що мого дядька арештували ще раз — ішов пішки. Так, ми дуже дивні люди.

— Але про що ви розмовляєте? Дівчина лише засміялась.

— На добраніч! — вона повернула до свого будинку. Тоді, ніби щось пригадавши, зупинилась, підійшла до нього й подивилася, здивовано й допитливо, йому в обличчя.

— Ви щасливий? — запитала.

— Що?! — вигукнув він.

Але дівчини вже не було поряд — вона бігла в місячному світлі. Тихо причинилися вхідні двері її будинку.

— Щасливий? От дурниці!

(...)

У спальні, схожій на холодний склеп, Монтег знайшов дружину Мілдред, яка випила 30 пігулок снодійного. “Швидка допомога”, що примчала на виклик, очистила кров жінки й

поспішила до наступного пацієнта - таких випадків щоночі було багато. Вранці дружина Монтега нічого не пам'ятала... Подоужжя снідало на кухні.

— Що сьогодні по телебаченню? — стомлено спитав він.

Цього разу Мілдред навіть не підвела голови.

— П'єса з розгортанням на всі чотири стінні екрани. Починається через десять хвилин. Сьогодні вранці я одержала поштою свою роль. Я дещо їм запропонувала, це повинно мати успіх у глядача. П'єсу писали, опускаючи одну роль. Зовсім нова ідея! Цю роль господарки дому виконую я. Коли треба подати репліку, якої немає в п'єсі, всі дивляться на мене з трьох стін, і я промовляю цю репліку. Ось, наприклад, чоловік каже: "Що ти про це думаєш, Гелен?" — і дивиться на мене, а я нібито сиджу отут, у центрі сцени, бачиш? І відповідаю... Стривай, що ж я відповідаю? — Вона почала водити пальцем по рядках п'єси. — Ага, я відповідаю: "По-моєму, це чудово!" І п'єса йде далі, поки він скаже: "Ти згодна з цим, Гелен?" Тоді знов я кажу: "Авжеж, згодна!" Хіба не цікаво, Гаю?

Він стояв у передпокої, дивлячись на неї.

— Справді, цікаво, — повторила вона.

— Про що п'єса?

— Я ж тобі казала. Там три дійові особи — Боб, Рут і Гелен.

— Еге ж!

— Це справді надзвичайно цікаво. Буде ще цікавіше, коли матимемо четверту телевізорну стіну. Як ти вважаєш, чи довго нам доведеться заощаджувати, аби замість звичайної стіни поставити телевізорну? Це коштує лише дві тисячі доларів.

— Третина того, що я заробляю за рік.

— Усього-на-всього дві тисячі, — повторила вона. — Ти міг би інколи й про мене потурбуватись. Якби ми поставили четверту телевізорну стіну, ця кімната була б уже не тільки наша — тут оселились би різні незвичайні люди. Можна відмовитись від чогось іншого.

— Ми й так багато від чого відмовились, щоб виплатити за третю стіну. Лише два місяці тому її поставили, якщо ти пам'ятаєш.

— Лише два місяці тому! — Якусь мить вона дивилась на Монтега, тоді промовила: — Ну, до побачення, любий.

— До побачення. — Він пішов був, та раптом зупинивсь і озирнувся. — П'єса щасливо закінчується?

— Я ще не дочитала до кінця.

Він підійшов, прочитав останню сторінку, кивнув, згорнув п'єсу, віддав її дружині й вийшов з дому на мокру від дощу вулицю.

Дорогою на роботу Монтег знову зустрів юну сусідку Кларіс, котра раділа дощу та квітиці кульбаби. А ще йому зустрівся механічний пес, який погрозово загарчав на пожежника.

Монтег стояв поблизу люка, намагаючись опанувати себе. Позад нього, в кутку, за столом, освітленим лампою під зеленим абажуром, четверо чоловіків грали в карти. Вони поглянули на Монтега, але ніхто нічого не сказав. Лише один, у капелюсі *брандмейстера* з зображенням фенікса, нарешті гукнув через усю кімнату, тримаючи карти в сухорлявій руці:

— Що скоїлося, Монтег?

— Він мене не любить.

— Хто, пес? — Брандмейстер вивчав свої карти. — Облиште. Він не може любити чи не любити... Він просто "функціонує". Це ніби в задачі з *балістики*. Для нього розраховано траєкторію, він іде по ній. Сам знаходить мішень, сам повертається назад і вимикається. Мідний дріт, акумулятори, електрика — і все.

Монтег судомно вдихнув повітря.

— Його можна настроїти на будь-яку сполуку — стільки-то амінокислот, стільки-то фосфору, стільки-то жирів і лугу. Чи не так?

— Ну, це всім відомо.

— Хімічний склад і процентне співвідношення кожного з нас зареєстровані в загальній картотеці там, унизу. Хіба не міг хто-небудь настроїти "пам'ять" механічного пса, нехай частково, на якусь сполуку, ну, хоча б на амінокислоти? Цього досить, щоб зробити те, що він зробив щойно, — він реагував на мене.

— Дурниці, — кинув брандмейстер.

— Він роздратований, але не розлючений. Хтось настроїв його пам'ять проти мене, саме настільки, щоб він гарчав, коли я доторкаюся до нього.

— Та хто б це міг бути? — здивувався брандмейстер. — Хіба в вас тут є вороги, Гаю?

— Нібито нема.

— Завтра механіки перевірять пса.

— Він не вперше гарчить на мене, — сказав Монтег. — Минулого місяця — двічі.

— Все буде гаразд, не хвилюйтеся.

Але Монтег не рушав з місця — він думав про вентиляційну решітку в передпокої свого дому й про те, що було сховане за нею. А що, коли хто-небудь із пожежників довідався про це й "розповів" механічному псові?

Монтег щодня зустрічав на вулиці Кларіс Маклелен. Дівчина говорила, що їй приємно спілкуватись із сусідом, адже бесіди не заохочувалось навіть у школі. А потім Кларіс зникла...Однак те, що говорила дівчина, продовжувало хвилювати Гая Монтега.

— Я хочу сказати, — провадив він, — що в давні часи, коли будівлі ще не були вогнетривкими... — Нараз йому здалося, ніби то не він промовляє ці слова, а чийсь інший, набагато молодший голос. Він тільки розтуляв уста, говорила ж за нього Кларіс Маклелен. — Хіба тоді пожежники не гасили пожеж, замість того, щоб розпалювати їх?

— Оце здорово! — Стоунмен і Блек разом вихопили з кишень пожежні статuti й поклали перед Монтегом. Окрім правил, у них була вміщена коротка історія пожежних команд Америки. І Монтег прочитав добре знайомі рядки:

"Правила

1. За сигналом тривоги виїжджати негайно.
2. Швидко розпалювати вогонь.
3. Усе спалювати дотла.
4. Негайно повертатися до пожежної станції.
5. Бути наготові до нових сигналів тривоги".

Всі дивилися на Монтега. Він не ворухнувся.

Раптом пролунав сигнал тривоги. Закалатав дзвін під стелею, відбиваючи належні двісті ударів. Чотири стільці миттю спорожніли. Карти снігопадом посипались на підлогу. Мідна жердина затремтіла. Люди зникли.

Монтег сидів. Унизу закашляв і ожив жовтогарячий дракон.

Монтег підвівся і, наче вві сні, спустився по жердині вниз.

Механічний пес підскочив у своїй буді, очі запалали зеленим вогнем.

— Монтег, ви забули шолом!

Він схопив шолом, що висів на стіні, вибіг, стрибнув у машину, і вона помчала, а нічний вітер розносив навсідч виття сирени й могутній гуркіт металу.

Це був облуплений триповерховий будинок у старій частині міста. Йому було не менш як сто років, але свого часу його вкрили, як і решту будинків, вогнетривкою плівкою, і, здавалося, лише завдяки цій запобіжній шкаралупі він ще животів.

— Приїхали.

Двигун пирхнув і зупинився. Бітті, Стоунмен і Блек уже бігли по тротуару, незграбні й потворні у своїх грубих вогнетривких комбінезонах. Монтег подався слідом за ними. Вони розстрожили

вхідні двері й схопили жінку, дарма що та й не намагалася тікати чи ховатися. Вона стояла, похитуючись, втупившись у порожню стіну перед собою, ніби її оглушили жахливим ударом по голові. Її вуста безгучно ворушились. (...)

— Де вони?

З приголомшливою байдужістю брандмейстер дав жінці ляпаса й повторив запитання. Стара перевела погляд на Бітті.

— Ви знаєте, де вони, а то б вас тут не було, — проказала вона.

Стоунмен простяг карту тривоги з копією телефонограми на звороті: "Є підстави підозрювати горище будинку № 11, Елм-стріт, Сіті, Е.Б."

— Це, певне, пані Блейк, моя сусідка, — мовила жінка, глянувши на ініціали.

— Гаразд, хлопці, ставайте до роботи!

За мить пожежники бігли по сходах крізь застояну пільму, виламували блискучими сокирами незамкнені двері, — спотикалися, галасували, наче ватага шкодливих хлопчаків.

— Гей! Гей!

Книжки лавиною ринули на Монтега, коли він, здригаючись, дерся вгору стрімкою драбиною. Як усе недобре склалося! Досі все було просто — все одно, що зняти нагар із свічки. Спочатку приїздила поліція, жертві заклеювали рота пластирем, зв'язували і, кинувши в блискучий "кук"-автомобіль, кудись відвозили. Отже, коли прибували пожежники, будинок уже був порожній. Ніхто не страждав, хіба що речі! А речі не відчують болю, вони нічого не відчують, не кричать і не плачуть, як може закричати й заплакати ця жінка, отож твоє сумління опісля тебе не мучить. Звичайна собі чистка, робота-прибиральника. Все по черзі. Давай сюди гас! У кого сірники?

Але сьогодні хтось помилився. Ця жінка псувала усталений ритуал. Пожежники надто галасували, сміялися, жартували, аби якось заглушити її страшний мовчазний докір. Вона примушувала порожній будинок волати від обурення, струшувати на пожежників тонку пилюгу провини, що набивалась їм у ніздрі, коли вони нишпорили в кімнатах. Це непорядок! Неправильно!

Зненацька Монтег страшенно розлютився. Цієї жінки не повинно було бути тут, ні в якому разі! Книжки гупали по руках і плечах Монтега, падали на його зведене догори обличчя. Якась книжка, наче білий голуб, покірливо опустилась йому просто в руки, тремтячи сторінками-крилами. У тьмяному, мерехтливому світлі відкрита сторінка майнула, мов білосніжне перо з тендітним візерунком написаних на ньому слів. В цьому сум'ятті, в цій гарячці

Монтегові вдалося прочитати лише рядок, але той палав у мозку, наче викарбуваний розпеченою сталлю: "І час заснув під полуденним сонцем". Він випустив книжку. Відразу ж упала йому до рук друга.

— Гей, Монтег! Давай сюди!

Він міцніше вхопив книжку і пристрасно, з божевільною нерозважливістю притис її до грудей.

Нагорі пожежники ворушили купи журналів, здіймаючи куряву. Журнали падали, наче підстрелені птахи, а жінка внизу стояла, ніби маленька дівчинка, серед цих мертвих тіл.

Ні, сам Монтег не зробив нічого — то все його рука, в якій був свій мозок, своє сумління і своя цікавість у кожному тремтливому пальці; ця рука зненацька стала злодійкою. Ось вона пірнула під пахву, притисла книжку до спітвілого тіла і виринула, вже порожня, зі спритністю чародія!

Дивіться, нічого немає! Нічого!

Він приголомшливо розглядав цю білу руку, то відводячи її від себе, ніби далекозорий, то підносячи мало не до очей, як сліпий.(...)

— Гас!

Ввімкнули помпи, і струмені холодного гасу ринули з баків з цифрою 451, що висіли за спинами пожежників. Кожну книжку, кожную кімнату було полито гасом. Тоді всі квапливо спустились униз. Монтег, похитуючись і задихаючись від випарів гасу, йшов останній.

— Виходьте! — наказали вони жінці.

Вона стояла навколішки серед книжок, торкаючись їхніх просякнутих гасом шкіряних і картонних палітурок, обмацувала золоте тиснення, з німим докором дивлячись на Монтега.

— Не матимете ви моїх книжок, — проказала вона.

— Ви знаєте закон, — відповів Бітті. — Де ваш глузд? (...) Ну-бо, ходімо! — Зараз будинок займеться.

Пожежники незграбно простували до дверей. . Вони озирнулися на Монтега, який ще стояв коло жінки

— Не можна ж її залишати тут! — рішуче заявив він.

— Вона не піде.

— Тоді треба її примусити! Бітті підніс руку з запальничкою.

— Пора повертатися до пожежної станції. А ці фанатики завжди намагаються заподіяти собі смерть, річ відома.

Монтег доторкнувся до жінчиного ліктя.

— Ходімо зі мною.

— Ні, — відказала та. — Але вам — дякую.

— Рахую до десяти, — мовив Бітті. — Один. Два.

— Будь ласка, — благав Монтег жінку.

— Три... Чотири...

— Ходімо. — Монтег потягнув за собою жінку.

— Я волію залишитися тут, — спокійно відповіла та.

— П'ять... Шість...

— Можете не рахувати, — сказала жінка й розтулила кулак — на долоні лежала якась тоненька паличка. Звичайний собі сірник.

Але, забачивши його, пожежники метнулися геть із дому.(...)

Жінчина рука судомно стиснула сірника. Повітря було просякнуте випарами гасу.

Книжка, яку Монтег заховав під пахву, калатала в груди, немов серце.

— Ідіть, — промовила жінка, і Монтег відчув, що мимохить задкує до дверей слідом за Бітті, тоді сходами вниз, через лужок, де, наче слід зловісної змії, тяглася смужка гасу.

Жінка вийшла за ними, зупинилась на ганку і змріяла їх спокійним поглядом, але в цьому спокої виразно відчувався осуд.

Бітті клацнув запальничкою, наміряючись підпалити будинок. Але він запізнівся. Монтегові перехопило подих — жінка на ганку кинула на них презирливий погляд і тернула сірником об поруччя.

Вражений самогубством жінки, що не мислила свого життя без книг, Монтег повернувся додому сам не свій.

Раптом дружина здалася йому такою чужою, ніби він ніколи й не знав її. Ніби оце щойно потрапив у чужий дім, як чоловік у тому анекдоті: повернувся вночі п'яний, помилився, зайшов у чужий дім, відімкнув чужі двері, ліг у постіль до чужої жінки, а вранці прокинувся й пішов на роботу, і ні він, ні та жінка так нічого й не помітили.

— Міллі!.. — прошепотів він.

— Що?

— Не лякайся! Я лише хотів запитати...

— Ну?

— Коли ми зустрілися? І де?

— Для чого зустрілися? — здивувалася вона.

— Я хочу сказати... коли ми зустрілися вперше?

Він знав, що тепер Мілдред збентежено супить брови в півтімі.

Він розтлумачив:

— Ну, коли ми познайомились? Де це було й коли?

— Це було... — вона затнулася. — Не знаю. Він похолов.

— Невже не можеш пригадати?

— Це було так давно...

— Лише десять років тому, всього-на-всього десять!

— Ти не хвилюйся так, я ж намагаюсь пригадати. — Вона засміялася якимсь дивним, верескливим сміхом. — Смішно! А й справді смішно!

Забути, де й коли вперше зустрілася зі своїм чоловіком! А він теж забув... Монтег лежав, легенько розтираючи собі повіки, чоло, потилицю. Долонями натис на очі, ніби намагався поставити пам'ять на місце.

Несподівано це питання — де він уперше зустрівся з Мілдред — стало для нього найважливішим у світі.

— Яке це має значення? — долинув її голос уже з ванної кімнати.

Монтег чув дзюркіт води, що текла з крана, а потім ковтки — певне, дружина запивала таблетки.

— Мабуть, ніякого, — відповів він.

(...)

"Звідки ця спустошеність? — запитував він себе. — Хто забирає все, що в тобі є, і залишає саму порожнечу? Та ще ця квітка, ця кульбаба!" Вона підбила підсумки, чи не так: "Який сором! Ви ні в кого не закохані!" А чому він не закоханий?

(...)

Мілдред в його уяві поставала у вигляді маленької дівчинки, що заблукала в лісі без дерев (як дивно!) або, точніше, в пустелі, де колись були дерева (пам'ять про них пробивалася то тут, то там), одне слово, Мілдред у своїй "балакучій вітальні". "Балакуча вітальня" — яка влучна назва! Хоч коли б він прийшов, стіни завжди розмовляли з Мілдред.

"Треба щось робити!" "Так, так, безперечно!" "Чому ж ми стоїмо й нічого не робимо?" "То давайте робити!"

"Я така розлючена, що ладна плюватися!" Про що вони говорять? Мілдред не могла пояснити. Хто на кого розлютився? Мілдред не знала. Що вони хочуть робити? Зажди, казала Мілдред, і сам побачиш. Він сидів і ждав.

Злива звуків ринула на нього зі стін. Музика бомбардувала його з такою силою, що аж сухожилки одривались од кісток, щелепи тремтіли, очі вилазили з очниць, наче його контузило. А коли це закінчувалося, він почував себе так, мов його скинули зі скелі, прокрутили в смерчі, як у центрифусі, й пожбурили у водоспад, що летів і летів у порожнечу і ніколи, ніколи не сягав дна... І летиш, не торкаючись схилів, униз... униз...; у порожнечу...

(...)

А коли не вітальня, коли не ці три стіни, що розмовляють, до яких Мілдред мріяла додати четверту, тоді це був "жук" — відкритий автомобіль. Мілдред сиділа за кермом і вела машину по

місту зі швидкістю сто миль на годину. Він кричав до неї, вона кричала до нього, і вони не чули одне одного, нічого не чули, крім виття двигуна. "Стишуй швидкість до мінімальної!" — волав він. "Що?" — кричала вона у відповідь. "До мінімальної, до п'ятдесяти п'яти! Стишуй швидкість!" — "Що?" — пронизливо кричала вона. "Швидкість!" — надсаджувався він. А вона, замість стишити швидкість, збільшувала її до ста п'яти миль на годину, і йому забивало подих.

А коли виходили з машини, у вухах у Мілдред знову були "черепашки". Тиша. Чути лише неголосний шум вітру.

— Мілдред. — Він поворухнувся і, простягнувши руку, висмикнув музикальну комаху з її вуха. — Мілдред, Мілдред!

— Що? — ледь чутно озвалася вона.

Монтегові здалося, ніби він теж перетворився на одне з електронних створінь, що жили у шпаринах між скляними телевізорними стінами. Він говорив, але його голос не проникав крізь прозору перешкоду. Він міг розмовляти тільки на мигах, сподіваючись, що Мілдред обернеться й побачить його.

Вони не могли навіть торкнутися одне одного крізь скло.

Від дружини Гай Монтег довідався, Що юна Кларіс занигула, а її родина кудись переїхала. Пригнічений гіркими роздумами, пожежник вирішив не йти на роботу, пославшись на хворобу.

Брандмейстер Бітті, червоне обличчя якого мало дуже мирний вигляд, сів у найзручніше крісло. (...)

— Ось надумав завітати, провідати хворого.

— А як ви здогадалися, що я хворий?

Бітті посміхнувся своєю звичайною посмішкою, показавши рожеві, наче карамельки, ясна і дрібні, білі мов цукор зуби.

— Та бачив я, що воно до того йде; що незабаром ви проситимете відпустку на одну ніч.

Монтег підвівся і сів у ліжку.

— Ну що ж, — вів далі Бітті, — хай вам буде відпустка на ніч.(...)— Коли ви одужаєте?

— Завтра. Може, післязавтра. На початку наступного тижня.

Бітті пахкав люлькою.

— Кожен пожежник, раніше чи пізніше, проходить через це. І йому треба допомогти, розтлумачити; треба, щоб він знав історію нашої професії: колись новачкам усе пояснювали, а тепер — ні. А шкода.(...) Зараз я вам дещо поясню. (...)

Мілдред засовалася на стільці.

— Колись книжками цікавилися тільки одиниці — тут, там, у різних місцях. Отже, й книжки могли бути різними. Світ був

простий. Але потім у світі стало тісно від ліктів, очей, ротів, кількість населення збільшилася вдвоє, втриє, вчетверо. Зміст фільмів, радіопередач, журналів, книжок зменшився до певного стандарту, розумієте?

— Здається, так, — відповів Монтег. (...)

- Двадцяте століття — темп прискорюється. Обсяг книжок зменшується. Стисле видання. Переказ. Екстракт. Усе стискається, згущається, — залишається тільки моментальний знімок. (..)Твори класиків скорочуються до п'ятинадцятихвилинної радіопередачі. Далі ще більше: один стовпчик тексту, який можна прочитати за дві хвилини. І нарешті — десять — п'ятнадцять рядків для енциклопедичного словника. Я, звісно, трохи перебільшую — словники існували для довідок. Але чимало людей ознайомилися з "Гамлетом" (...), прочитавши одну сторінку переказу в збірнику, який твердив: "Нарешті ви зможете прочитати всіх класиків! Не відставайте від своїх сусідів!"

Розумієте? З дитячої кімнати — в коледж, а потім назад у дитячу кімнату. Ось вам інтелектуальний стандарт, що панував минулі п'ять чи більше століть. (...)

— Термін навчання в школах скорочується, дисципліна знижується, філософія, історія, мови скасовуються, англійській мові й правопису приділяється дедалі менше уваги, зрештою, про них майже зовсім забувають. Життя коротке, отож треба перш за все працювати, а після роботи— розважатися досхочу. І навіть навчатися чогось іншого, крім уміння натискувати на кнопки, вмикати перемикачі, загвинчувати гайки і припасовувати болти? (...)

— Так-от, треба якнайбільше спортивних ігор, розваг, треба, щоб людина завжди перебувала в натовпі, щоб її не покидало відчуття самотності — тоді вона не матиме часу думати, чи не так? Отож організуйте, вигадуйте нові й нові види спорту, організуйте супер- спорт! Більше книжок з малюнками. Більше фільмів. А поживи для розуму менше й менше. Наслідок — дратівливість. Дороги переповнені людьми, всі кудись поспішають, байдуже куди. Бензинові втікачі. Міста перетворилися на туристські табори, люди— на орди кочівників і стихійно пориваються то туди, то сюди, як море під час припливу й відпливу... (...)

— Ну, а тепер візьмемо різні дрібні угруповання в нашій цивілізації. Що численніше населення, то більше таких угруповань. І стережіться образити котре-небудь із них — любителів собак чи котів, лікарів, адвокатів, торговців, начальників, мормонів, баптистів, унітаріанців, нащадків китайських, шведських, італійських, німецьких, ірландських емігрантів, техасців, бруклінців, жителів Орегону чи Мехіко. Герої книжок, п'єс, телепередач не

повинні нагадувати справжніх художників, картографів, механіків. Що більший ринок, Монтег, то старанніше слід уникати суперечок, запам'ятайте! Ні в якому разі не можна зачіпати оті дрібні гуртки й гурточки, що вважають себе пупом землі! (...)

- Коли школи почали випускати дедалі більше бігунів, стрибунів, плавців, автогонщиків, льотчиків, механіків, ремісників замість дослідників, критиків, учених і людей мистецтва, слово "інтелектуал", звісно, стало лайкою, і це справедливо. Людині притаманна неприязнь до всього незвичайного. Пригадайте, адже у вашому класі був який-небудь обдарований хлопчина, що краще за інших читав і відповідав, а решта учнів сиділи, мов бовдури, і глибоко ненавиділи його? І хіба не його били й мучили годинами? Авжеж, його. Ми всі повинні бути однакові. Не вільні й різні від народження, як сказано в конституції, а просто однакові. Кожен схожий на кожного, мов дві краплі води, і тоді всі будуть щасливі, бо не буде велетів, перед якими треба схилятися в шанобі, на яких треба рівнятись. (...)

— Ви повинні збагнути — наша цивілізація така величезна, що ми не можемо дозволити заворушень і незадоволень серед угруповань, які її складають. Запитайте самого себе: до чого ми найбільше прагнемо? Люди хочуть бути щасливими, чи не так? Хіба ви протягом усього життя не чули цього? Я хочу бути щасливим, твердять усі. Гаразд, а хіба вони нещасливі? Хіба вони не рухаються, хіба не розважаються? Ми ж усі для цього живемо, еге ж? Для задоволення, для приємних відчуттів. І ви повинні визнати, що наша культура надає нам такі можливості, і щедро. (...) Коли не хочеш, щоб людина стала нещасною через політику, не давай їй змоги роздивитися проблему з двох боків. Хай бачить лише один бік, а ще ліпше — жодного. Хай забуде, що існує така штука, як війна. Хай уряд нездатний, нестійкий, душить податками — це краще, ніж заворушення в народі! Головне — спокій, Монтег! Влаштовуйте різні конкурси, наприклад: хто краще запам'ятає слова популярних пісеньок, хто може назвати столиці штатів чи хто знає, скільки зібрали зерна в штаті Айова минулого року. Напихайте людям голови інформацією, яку не можна перетравити; захаращуйте їх нічого не вартими "фактами", аби вони переситилися, аби відчували себе "чудово поінформованими". І тоді вони вважатимуть, що думають, що рухаються вперед, хоч насправді йстоять на місці. І вони будуть щасливі, бо ті "факти" не змінюються. (...)

Я мушу йти. Лекцію закінчено. Сподіваюсь, я вам дещо роз'яснив. Вам слід запам'ятати, Монтег, що ми — борці за щастя, і ви, і я, й решта наших колег. Ми протистоїмо тій купці людей, які своїми суперечливими теоріями й думками хочуть зробити всіх

нешасними. Ми захищаємо греблю. Тримайтеся, Монтег! Не дайте поточкові меланхолії та похмурої філософії затопити світ. Ми покладаємось на вас. Ви, мабуть, не уявляєте, як ви потрібні в цьому щасливому світі сьогоднішнього дня.

Бітті потис безживну руку Монтега. Той нерухомо сидів на ліжку —здавалося, він не поворухнеться, хоч хай падає на нього стеля. (...)

— Ще одне наостанок, — мовив Бітті. — Принаймні хоч раз за життя кожного пожежника буває така хвилина: йому раптом захочеться дізнатися, що ж написано? І так захочеться, що немає сили боротися. Так-от, Монтег, повірте, мені свого часу довелося прочитати кілька книжок, — так, аби дізнатися, що воно таке, — і кажу вам: у них нічогісінько немає! Нічогісінько, чому можна було б повірити чи навчити інших. (...) Гаразд, Монтег. Вийдете сьогодні пізніше, в нічну зміну?

— Не знаю, — відповів Монтег.

— Що? — трохи здивовано перепитав Бітті. Монтег заплющив очі.

— Може, й прийду. Пізніше.

— Шкода, якщо вас не буде, — замислено мовив Бітті.

"Я ніколи більше не прийду", — подумав Монтег. (...)

Гай зізнався дружині, що сховав в їхньому будинку декілька книжок.

— Міллі! — почав він. — Послухай мене. Лише хвилину, чуєш? Уже нічого не вдієш. Тепер їх не можна спалити. Я хочу зазирнути в них, хоч разочок. Якщо брандмейстєрова правда, ми спалимо їх разом, повір мені, разом спалимо їх! Ти повинна допомогти мені. — Він узяв її за підборіддя, глянув в обличчя, шукаючи в ньому себе, шукаючи поради на те, як йому бути. — Хочеш чи ні, а ми вже заплуталися. Впродовж усіх цих років я нічого не просив у тебе, а тепер прошу, ні, — благаю. Ми повинні з'ясувати, чому все так трапилося, звідки ця халепа — оті твої таблетки, гонки на автомобілі, моя робота. Ми над прірвою, Міллі. Але я не хочу падати в неї, хай їй грець! Нам буде нелегко. Ми навіть не знаємо, з чого почати, однак давай спробуємо розібратися, обміркуємо все й допоможемо одне одному. Ти навіть не уявляєш, як ти мені зараз потрібна. Міллі! Якщо ти хоч трохи любиш мене, зачекай день чи два, оце все, що я прошу, й на тому край! Я обіцяю тобі, присягаюсь! І, якщо в цих книжках є хоч що-небудь, бодай мала іскра глузду в суцільному хаосі, нам, можливо, пощастить передати її іншим. (...)

Частина друга

РЕШЕТО І ПІСОК

Гай Монтег та Мідред читали книги. Він з бажанням осягнути зміст, вона з розратуванням та нехиттю.

Угорі один по одному, розтинаючи небо, з ревом, гуркотом, свистом, мчали бомбардувальники, наче велетенський невидимий вентилятор обертався у невидимій порожнечі.

— Господи боже мій! — вигукнув Монтег. — Щогодини вони розпанахують небо! Кожна секунда нашого життя заповнена ними! Чому ніхто не каже про це? Після тисяча дев'ятсот шістдесятого року ми розпочали й виграли дві атомні війни. Чи не тому нам так весело, що ми забули про весь світ? Чи не тому ми такі багаті, що всі інші у світі бідують, а нам це байдуже? Я чув, що у всьому світі люди голодують, а ми розважаємося. Чи не тому нас так ненавидять? Я чув, — колись давно, — що нас ненавидять. А чому, ти знаєш? Я не знаю. Може, книжки нам хоч трохи допоможуть? Може, хоч завдяки їм ми не повторимо тих самих жахливих помилок! Я щось не чув, щоб оті бовдури в твоїй вітальні коли-небудь говорили про це. Боже, Міллі, як ти не розумієш? Коли читати щодня, бодай одну чи дві години, то, може...

Задзвонив телефон. Мілдред схопила трубку.

— Енн! — Вона засміялася. — Так, сьогодні у вечірній ' програмі Білий клоун!

Монтег пішов у кухню і пожбурих книжку на підлогу.

"Монтег, — сказав він сам до себе, — ти таки дурний. Але що робити? Повідомити про книжки, забути про них?" — Він знову розгорнув книжку, намагаючись не чути сміху Мілдред.

"Бідна Міллі, — думав він. — Бідний Монтег. Адже й ти нічого не можеш втямити в них. А де знайти допомогу, де знайти вчителя, коли змарновано стільки часу?"

Не треба здаватися. Він заплющив очі. Так, звичайно. Він знову спіймав себе на тому, що думає про міський парк, куди він забрів торік. Протягом останнього часу він дедалі частіше згадував про це, і тепер у пам'яті постало все, що відбулося в парку того дня: в зеленому куточку парку, на лавці сидів якийсь старий у чорному одязі; побачивши Монтега, він швидко сховав щось у кишеню пальта.

...Старий зірвався на ноги, наче хотів утікати. А Монтег сказав:

— Почекайте!

— Я нічого не зробив! — вигукнув старий, тремтячи всім тілом.

— А я нічого й не кажу.

Вони трохи посиділи мовчки в лагідних зелених відблисках листя, тоді Монтег повів мову про погоду, і старий відповідав йому

кволим голосом. То була якась дивна, тиха розмова. Старий зізнався, що він колишній викладач англійської мови, став безробітним сорок років тому, коли за браком студентів і матеріальних дотацій закrywся останній гуманітарний коледж. Старого звали Фабер, і коли нарешті він перестав боятися Монтега, то заговорив притишеним голосом, поглядаючи на небо, на дерева, на зелень парку, а за годину раптом почав щось декламувати, і Монтег збагнув, що то були вірші, хоч і неримовані. Потім старий ще дужче збадьорився і знову прочитав напам'ять вірші. Тримаючи руку на лівій кишені пальта, Фабер з ніжністю вимовляв поетичні рядки, і Монтег знав: досить простягти руку — і в кишені старого знайде томик віршів. (..)

Монтег рушив до спальні, відчинив стінну шафу й почав перебирати картки в ящику з написом: "Майбутні розслідування (?)". Серед них була картка Фабера. Монтег тоді не виказав його, але й не знищив адреси.(...)

— Хто там?

— Це я, Монтег.

— Що ви хочете? .

— Впустіть мене.

— Я нічого не зробив!

— Та я сам, не бійтеся!

— Присягніться!

— Присягаюсь!

Двері повільно відчинилися. Визирнув Фабер — у денному світлі він здавався дуже старим, кволим і переляканим. Вигляд у старого такий, ніби він багато років не виходив надвір. Його обличчя і білі стіни кімнати були одного кольору. Білішими здавалися й уста, і щоки, і сиве волосся, і бляклі, блідо-голубі очі. Раптом його погляд упав на книжку під пахвою Монтега — і старий ураз перемінився, тепер він уже не був ані таким старезним, ані кволим. Його страх поступово минав.

— Пробачте, доводиться бути обережним. — Він не зводив очей з книжки. — Отже, це правда.

Монтег увійшов. Фабер зачинив двері.

— Сідайте. — Він задкував, не відриваючи погляду від книжки, наче боявся, що вона щезне, коли він хоч на мить відведе від неї очі. Позаду нього, крізь відчинені двері спальні, виднів стіл, зашарашений якимись деталями і сталевими інструментами. Монтег побачив усе це лише мигцем, бо Фабер, завваживши, куди він дивиться, швидко обернувся, зачинив двері й так стояв, стискаючи тремтливою рукою ручку дверей.

Потім перевів нерішучий погляд на Монтега, який уже сидів, тримаючи книжку на колінах.

— Ця книжка... Де ви її...

— Я її вкрав.

Фабер уперше подивився Монтегові в очі.

— Ви смілива людина.

— Ні, — відповів той. — Моя дружина вмирає. Дівчина, яка була моїм другом, уже померла. Жінку, яка могла б стати мені другом, спалили живцем лише добу тому. Ви єдиний, хто може допомогти мені. Я хочу бачити... Бачити!

Руки Фабера, які лежали на колінах, нетерпляче здригнулися.

— Можна мені...

— Так-так, пробачте, — Монтег простягнув йому книжку.

— Стільки часу минуло... Я не релігійна людина, але стільки часу

минуло відтоді, як... — Фабер перегортав сторінки, зупиняючись то тут, то там. — Така сама Біблія, точнісінько така, якою я її пам'ятаю. (...) А знаєте, книжки пахнуть мускатним горіхом чи ще якимись прянощами, завезеними з далеких країв. У дитинстві я любив їх нюхати. Боже мій, скільки було гарних книжок, аж поки ми дозволили знищити їх! — Він погортав сторінки. — Пане Монтег, перед вами боягуз. Я бачив, що робиться, знав, що буде, але нічого не робив. Я був один з невинних, один із тих, хто міг би встати й заговорити, коли вже ніхто не хотів дослухатися до голосу "винних", але я мовчав і, таким чином, сам став співником. І коли, нарешті, надумали палити книжки, використовуючи для цього пожежників, я трохи поремствував — і впокоровся, бо ніхто не підтримав мене. А тепер надто пізно. — Фабер закрив Біблію. — Тепер скажіть мені, чого ви прийшли?

— Ніхто не хоче вислухати мене. Я не можу розмовляти зі стінами — вони кричать на мене. Я не можу розмовляти з дружиною — вона прислухається лише до стін. Мені хочеться, щоб хто-небудь вислухав мене. І коли я говоритиму довго, то, може, скажу щось розумне. А ще я хочу навчитися розуміти те, що читаю.

Фабер пильно дивився на худе, з синизною на голених щоках і підборідді, обличчя Монтега.

— Що вас так збунтувало? Що вибило смолоскип з ваших рук?

— Не знаю. У вас є все, щоб вважати себе щасливим, але ми нещасні. Чогось бракує. Я шукав повсюди. Я цілком певний лише одного: колись були книжки, тепер їх немає, я сам спалював їх упродовж десяти чидванадцяти років. І я подумав — може, книжки мені допоможуть.

— Ви безнадійний романтик, — сказав Фабер. — Це було б смішно, якби не було так серйозно. Вам потрібні не самі книжки, а

те, що колисьбуло в них. Це могло б бути і в теперішніх програмах наших "віталень". Таку саму увагу до подробиць, таку саму обізнаність і свідомість могли бвиховувати й наші радіо та телевізійні передачі, але вони цього не роблять. Ні, ні, дарма шукати все це лише в книжках! Шукайте це всюди, де тільки можна, — в давніх грамофонних записах, у давніх фільмах, у давніх друзях; шукайте в природі і в самому собі. Книжки — лише одне ізвмістилищ, де ми зберігаємо те, що боїмося забути. В них немає ніяких чарів. Чари в тому, що вони говорять, у тому, як вони зшивають клапті Всесвіту в єдине ціле. Звичайно, ви не могли цього знати. Ви, певне, й зараз не дуже розумієте, про що я веду мову. Але ви підсвідомо пішли правильним шляхом, а це найголовніше. Нам бракує трьох речей. Перша. Чи ви знаєте, чому важливі такі книжки, як оця? Тому, що в них є якість. А що таке якість? Для мене це тканина книжки. У цієї книжки є пори, вона дихає. Вона має обличчя. Її можна вивчати під мікроскопом. Крізь скло ви побачите життя, яке тече перед вами увсій своїй невичерпній розмаїтості. Що більше пор, то правдивіше зображено різнобічні сторони життя на квадратний дюйм паперу, то "художніша" книжка. Принаймні я визначаю саме так якість книжки. Подавати подробиці. Нові, свіжі подробиці. Справжні письменники тісно пов'язані з життям. Пересічні лише ковзають по ньому. Погані — гвалтують його і залишають на поживу мухам. Отже, тепер вам ясно, — вів далі Фабер, — чому книжки викликають таку ненависть, чого їх так бояться? Вони показують пори на обличчі життя. (...) Отже, перша річ, якої нам бракує, це

якість, тканина інформації.

— А друга?

— Дозвілля.

— Але в нас досить дозвілля!

— Так, дозвілля нам вистачає. Однак чи є в нас час думати? На що вимарнуєте свій вільний час? Або мчите в автомобілі зі швидкістю ста мильна годину, не маючи змоги думати ні про що, крім небезпеки, яка чигає на вас, або граєте в бездумні ігри, або сидите в кімнаті з чотиристінним телевізором, з яким не посперечаєшся. А чому? Тому, що телевізійні зображення — "реальність". Ось вони перед вами, вони об'ємні. Вони кажуть вам, що ви повинні думати, і втовкмачують вам це в голову. Отож вам і починає здаватися, ніби це правильно. Ви починаєте вірити, що це правильно. Вас так настирливо підштовхують до певних висновків, що ваш розум не встигає обуритись: "Які дурниці!" (...) Ви можете закрити книжку і сказати їй: "Почекай!" Ви її володар. Але хто вас вирве з пазурів, що хапають вас, коли ви

вмикаєтетелевізорну вітальню? Вона ліпить з вас що завгодно. Це "середовище"теж реальне, як і довколишній світ. Воно перетворюється в істину, воно і

є істина. Книжку можна перемогти силою розуму. (...)

Монтег, заплющивши очі. — А що далі? Чи допоможуть нам книжки?

— Тільки за умови, що буде третя необхідна для вас річ. Перша, як явже згадував, — це якість наших знань. Друга — дозвілля, щоб засвоїтиці знання. А третя — право діяти на основі того, про що ми дізнались ізвзаємодії двох перших. Але я не певен, чи один старезний чоловік та один розчарований пожежник зможуть зробити щось путнє, коли справа зайшла надто далеко...

— Я можу діставати книжки.

— Дуже ризиковано.

— Вмирущий має свої переваги: коли нема чого втрачати, не боїшся ризику.

— Знаєте, — засміявся Фабер, — ви сказали вельми цікаву річ, нізвідки її не вичитавши!

— А хіба в книжках пишуть про таке? Мені це просто спало на думку.

— Тим краще. Значить, ви це не придумували навмисне ні для мене, ні для когось іншого, чи хоч і для самого себе.

Монтег нахилився до Фабера.

— Сьогодні я подумав: якщо книжки справді такі цінні, чи не можна дістати друкарський верстат і надрукувати кілька примірників? Ми б...

— Ми?

— Так, я й ви.

— Е, ні! — Фабер випростався.

— Та ви хоч послухайте, що я надумав...

— Коли ви наполягатимете, я попрошу вас піти геть,

— Хіба вам це не цікаво?

— Ні, розмови, за які мене можуть спалити, мені не цікаві. Єдина пропозиція, котру, я, може, й вислухаю, це як спалити саму систему пожежників. (...)

Поки вони розмовляли, над будинком мчали бомбардувальники,тримаючи курс на схід, і лише тепер співрозмовники помітили це й замовкли, прислухаючись до могутнього ревища реактивних двигунів, відчуваючи, як від нього все стрясається у них всередині.

— Потерпіть, Монтег. Ось буде війна — і всі наші "родичі" самі замовкнуть. Наша цивілізація мчить до загибелі. Відступіть, щоб вас не зачепило колесом.

— Але хтось мусить бути наготові, аби відбудовувати все після вибуху?

— Хто? (...)

Фабер подарував пожежнику свій винахід - "черепашку", котру слід вкласти у вухо, щоб бути на зв'язку.

О дев'ятій годині, коли він вечеряв, гучномовець біля вхідних дверей сповістив, що прийшли гості, і Мілдред кинулася в передпокій так квапливо, наче людина, що втікає від виверження вулкану.

Ввійшли місіс Фелпс і місіс Бауелс; тримаючи в руках пляшки мартіні, вони щезли в вітальні, наче у вогняному кратері. Монтег перестав їсти. Ці жінки були схожі на страховинні скляні люстри, які дзвенять тисячамитпідвісок. Навіть крізь стіни сяяли безглузді посмішки дам і долинали їхні верескливі голоси.(...)

Мілдред та її подруги прикіпили до телевізійних стін.

— Міллі, ти бачила?

— Бачила, бачила!

Монтег просунув руку в стіну й натис на центральний вимикач.

Зображення на стінах згасли, ніби з величезного скляного акваріума, в якому борсалися пошалілі риби, хтось випустив воду.

Всі три жінки повернулися до Монтега з неприхованим роздратуванням і неприязню.

— Як ви думаєте, коли почнеться війна? — запитав він. — Я бачу, ви сьогодні без чоловіків.

— О, вони то приходять, то йдуть, спокою собі не мають. Піта вчора призвали. Повернеться наступного тижня. Так йому сказали. Коротка війна. Сказали, через дві доби всі повернуться до своїх домівок. Так сказали в армії. Коротка війна. Піта призвали вчора і сказали, що через тиждень він буде вдома. Коротка...

Три жінки неспокійно совалися на стільцях, нервово поглядаючи на порожні брудно-сірі стіни.

— А я й не турбуюся, — сказала місіс Фелпс. — Хай собі Піт турбується, — хихикнула вона. — Хай Піт турбується. Тільки не я. Я не турбуюсь.

— Так, — сказала Міллі. — Хай собі Піт турбується.

— Вбивають завжди чужих чоловіків. Так кажуть.

— Еге ж, я теж чула таке. Не знаю жодного чоловіка, що загинув би на війні. Стрибають з високих будинків — це буває, як

ото зробив Глоріїн чоловік минулого тижня. Але щоб загинути на війні? Такого не буває.

— Атож, не буває, — погодилася місіс Фелпс. — Принаймні ми з Пітом завжди казали: ніяких сліз, нічого такого. Піт — мій третій чоловік, а я в нього третя дружина, і ми обоє незалежні. Треба бути незалежними, так ми завжди вважали. Піт сказав, якщо його вб'ють, то щоб я не плакала, а знову вийшла заміж і не думала про нього. (...)

Монтег нічого не сказав, лише стояв, розглядаючи обличчя жінок.. (...)

Він облизнув губи.

— Давайте поговоримо.

Жінки, здригнувшись, вступилися в нього.

— Як ваші діточки, пані Фелпс? — запитав Монтег.

— Ви ж знаєте, що в мене немає дітей! Та й хто, будиши при своєму розумі, захоче мати дітей? — вигукнула місіс Фелпс, не можучи збагнути, чому цей чоловік так її дратує.

— Ні, я з вами не згодна, — втрутилася місіс Бауелс. — У мене двоє дітей. Звісно, мені обидва рази робили кесарів розтин. Хіба варто терпіти пологові муки через якусь там дитину? Однак люди мусять розмножуватися. Крім того, діти іноді бувають схожі на батьків, а це дуже кумедно. Отож два кесареві розтини — і ніяких проблем. Так, сер. Мій лікар казав — кесарів розтин можна не робити, у вас нормальна будова, але я наполягла.

— І все-таки діти — страшенна морока. Як ви тільки наважилися? — мовила місіс Фелпс.

— Дев'ять днів з десяти діти в школі. Зі мною вони лише тричі на місяць, коли приходять додому. Та й це не так уже страшно. Я їх заганняю до "вітальні", вмикаю стіни — і все. Як при пранні білизни — ви вкладаєте білизну в машину й закриваєте кришку. — Місіс Бауелс хихикнула. — їм і на думку не спадає поцілувати мене, скорше дадуть мені стусана! Ну і я, хвалити бога, ще можу їм відповісти тим самим!

Жінка зайшлася реготом.

Мілдред трохи посиділа мовчки, а тоді, завваживши, що Монтег не збирається йти, ляснула в долоні:

— Давайте, щоб потішити Гая, поговоримо про політику!

— Чудово, — сказала місіс Бауелс. — На минулих виборах я голосувала, як і всі. За Нобла, звісно. Це найчарівніший чоловік з усіх президентів!

— Авжеж. А той, що його висунули проти...

— Маленький, миршавий, погано поголений і зачесаний хтозна-як!

— І хто це з опозиції надумав його висунути? Хіба можна висувати такого недовіря проти високого чоловіка? А він ще й мимрив. Я майже нічого не розчула з того, що він говорив. А що розчула, того не зрозуміла.

— До того ж він товстун і навіть не намагається замаскувати це одягом. То й не дивно, що більшість проголосували за Вінстона Нобла.

Навіть їхні імена зіграли тут роль. Порівняйте: Вінстон Нобл і Гюберт Хоуг — хіба відповідь не ясна?

— А, хай йому грець!! Що ви знаєте про Нобла чи про Хоуга?

— Ну як же, ми ж їх обох бачили на стінах оцієї вітальні всього півроку тому. Один весь час длубався в носі, просто жах, дивитися гидко.

— Гаразд, містере Монтег, невже ви хочете, щоб ми голосували за таких чоловіків? — запитала місіс Фелпс.

Мілдред саянула усмішкою:

— Гаю, будь ласка, відійди від дверей і не дратуй нас! (...)

Монтег приніс книгу та зачитав проникливі вірші, чим викликав у жінок істеричний плач. Наступного дня пожежник вийшов на роботу та несподівано виїхав на виклик до власного дому - дружина та її подружки донесли на нього.